

K otázce horalské v Oravě.

Pane Prezidente!

Severovýchodní cíp Oravy, jenž bez značného poškození naší republiky může být odstoupen Polákům, obsahuje území následujících obcí:

1. Horní Zubrice
2. Podvilk
3. Sarna
4. Harkabúz
5. Podskle
6. Bukovina
7. Oravka
8. Pekelník¹

Při maximálním vymezení lze odstoupiti ještě úpatí Babej Gury² s obcemi:

9. Dolní Zubrice
10. Horní Lipnice
11. Dolní Lipnice;³

v nejkrajnějším případě lze obětovati ještě

12. Chyžné a
13. Jablunku.⁴

Spolu tedy 13 obcí s 12 000 obyvateli.

Hranice byla by v tomto případě vymezena čarou počínající východně od Babej Gury, asi 1 km západně od Horní Zubrice, táhnoucí se pak směrem k jihozápadu přes kótu 863, od pohoří pak směrem jihovýchodním jižně od Chyžného, pak přímo k východu po nynější hranici, 9 km severně od Suché Hory. Jiných bodů Oravy odstoupiti nelze. Brání tomu nejen zájem na Polhoře, jediných u nás lázní jódových, ale také zeměpisný útvar ostatního území župy, jež jest nerušitelným zeměpisným a premávkovým celkem.

Zásady o sebeurčení lze uváděti ve prospěch Poláků jen částečně. Prezентují-li Poláci projevy obcí za Polsku, pak předkládám projevy některých z těchže obcí, sepsané ve dnech 25., 29. a 31. ledna 1919 pro Československou republiku. (5 příloh). Obce tyto jsou: Hornia Zubrica, Bukovina, Harkabúz, Hornia Lipnica a Dolnia Lipnica.

Poláci vindikují celou severní třetinu Oravy. Dle skutečnosti jest v obyvatelstvu sklon k Polsku pouze ve 4 obcích, z nichž 3 jsou do popsaného území pojaty. Obce tyto jsou: Pekelník v celku a pak částečně Chyžné a Jablonka. Čtvrtá obec, v níž polonofilství bylo, jest Suchá Hora, již však jako železniční bod postrádati nemůžeme. Ostatní obce tohoto

území jeví v otázce státní příslušnosti naprostou lhostejnost. Pekelník je rozhodně proti nám; před okolkováním bankovek odnesli Pekelníčané asi 90 000 korun do Polsky.

Etnograficky jsou obce popsaného území až na Jablonku vesměs horalské. Další obce původu horalského (ale citěním rozhodně slovenského) jsou v severozápadním cípu Oravy.

Polonofilství uvedených čtyř obcí jest jen částečné data předválečného. V Jablonce, v Chyžném atd. působili někteří polomaďaróni se záští k národnímu duchu slovenskému od r. 1907. Myšlenku polskou šířila Maďarům nakloněná „Gazeta Podhalanská“. Že akci této Maďaři vycházeli vstříc, tomu nasvědčuje uznání oravských (i spišských) „Poláků“ v úřední maďarské statistice z r. 1910. Do té doby počítány byly tytéž obce jako slovenské.

Zesílení polonofilství ve válce bylo nahodilé. V bouřích, jež počátkem listopadu 1918 ohrožovaly veřejnou bezpečnost, pozval jablonský slůžný Bulla k ochraně polské trupy. V Jablonce z podobných důvodů naklonil se k Polákům Pekarčík, ředitel jablonské „Lidové banky“, již bouřemi pokládal za ohroženou. Od dob dávnějších stáli v čele polonofilského hnutí kněz Evžen Sýkora-Šrámek, člověk exaltovaný, a nějaký Serzula, jenž však v čase války a až dosud vůbec více nepůsobil. Vůdcové hnutí byli jinak obojetní. Pekarčík má dva syny na gymnáziu slovenském, dva v Polsce; upsal obnos za naši půjčku svobody a tentýž obnos na půjčku polskou.

V ohledu hospodářském jest popsané území pasivní. Horalové je nazývají „puscyznou“. Rodí se pouze brambory, oves, zelí a málo ječmene. Typickou výživou lidu jest zelí a brambory a „pogáče“ z ovesné mouky – místo chleba. Území odkázáno jest na dovoz všech ostatních potravin. Nyní jest nouze také o brambory, pak o kukuřici. Obyvatelstvo živí se částečně z obchodu dobyt看em. V Jablonce bývají 14-denně hojně a také z Polska navštěvované trhy; obchod koňmi byl pro okolí nanejvýš významným. Na trhy chodili horalové také do Holkázgu a Dunajce v Polsce. Obchodní styk s Poláky tedy byl.

(Babia Gura, od popsaného území k západu, skýtá již krásná lesní hospodářství).

Nemnoho domácího průmyslu (tkáčství a domácí náčini) jest v D[olní] Lipnici a v D[olní] Zubrici.

V ohledu mravním a osvětovém jest lid ubohý. Jediným činitelem ve směru tomto jest církev a kněz. Následek: bigoterie a pasivnost.

Z nedostatku výchovný a mravní [síly] drží se až do války^b alkohol. Zejména v obcích Pekelníku a Podsklí. Ve vesničce D[olní] Zubrici jest 20 blbců, v Podvilku 10.

Horalové severozápadní, jež jsou uvědomělými Slováky, stojí kulturně na vyšší úrovni.

DOPIS

AÚTGM, f. T. G. Masaryk, sign. L (CD)-36-XI, k. 595. Opis, strojopis.

a – Místo a datum určeno podle poznámek ve složce. Viz též dok. č. 6.

b – Má být zřejmé: drží se už od války.

1 – Dnešní polské obce Zubrzyca Górna, Podwilk, Podsarnie, Harkabuz, Podszkle, Bukowina, Orawka, Piekelnik.

2 – Správně: Babia Góra (1725 m. n. m.), která se dnes nachází na polsko-slovenské hranici.

3 – Dnešní polské obce Zubrzyca Dolna, Lipnica Wielka, Lipnica Mała.

4 – Dnešní polské obce Chyžne, Jablonka.